

Katsuji Nakazawa * - Lý do Tập muốn giữ khoảng cách với cuộc chiến của Putin

Nguồn: Katsuji Nakazawa, "[Xi's new diplomacy keeps Putin's war at arm's length](#),"

Nikkei Asia, 22/09/2022

Biên dịch: Nguyễn Thị Kim Phụng

Trung Quốc đã trở nên gần gũi hơn với Kazakhstan, khi quốc gia Trung Á này bắt đầu không còn thân thiện với Moscow.

Trong cuộc gặp mặt trực tiếp đầu tiên sau bảy tháng, Tổng thống Nga Vladimir Putin đã trò chuyện cùng người đồng cấp Trung Quốc Tập Cận Bình với thái độ khiêm tốn khác thường.

“Chúng tôi hiểu các nghi vấn và quan ngại của các bạn” về cuộc khủng hoảng Ukraine, ông nói vào ngày 15/09 tại Samarkand, Uzbekistan. “Trong cuộc họp ngày hôm nay, tất nhiên chúng tôi sẽ giải thích lập trường của mình, chúng tôi sẽ giải thích chi tiết lập trường của chúng tôi về vấn đề này, dù chúng tôi đã từng nói về điều này trước đây.”

Nhiều động thái ngoại giao đã xảy ra trước khi Putin chịu hạ mình trước Tập.

Đây là chuyến công du nước ngoài đầu tiên của Tập trong vòng hai năm tám tháng qua. Ông đã quyết định dừng chân ở Kazakhstan trước khi đến Uzbekistan, nơi diễn ra hội nghị thượng đỉnh của Tổ chức Hợp tác Thượng Hải (SCO).

Ngày 14/09, Tập đến Kazakhstan. Dù chuyến thăm chỉ kéo dài vài giờ, nó đã được gọi là chuyến thăm cấp nhà nước. “Nó đánh dấu một thắng lợi lớn cho nền ngoại giao Kazakhstan,” một học giả về chính trị quốc tế ở Kazakhstan mô tả.

Mục đích chuyến thăm Kazakhstan của Tập có liên quan đến cuộc gặp của ông với Putin một ngày sau đó.

Quan hệ giữa Kazakhstan và Nga đã trở nên căng thẳng kể từ khi Nga xâm lược Ukraine. Tổng thống Kazakhstan Kassym-Jomart Tokayev nói rõ rằng đất nước của ông sẽ không bao giờ trở thành “kẻ hở” trong các lệnh trừng phạt của phương Tây đối với Nga, điều khiến Putin rất tức giận.

Một tháng trước khi Nga xâm lược Ukraine, một làn sóng biểu tình lớn đã nổ ra ở Kazakhstan, thể hiện sự bất bình với cách chính phủ quản lý giá năng lượng.

Tokayev yêu cầu Tổ chức Hiệp ước An ninh Tập thể (CSTO), một liên minh quân sự bao gồm sáu quốc gia thuộc Liên Xô cũ, gửi lực lượng gìn giữ hòa bình đến nước mình. Đáp lại, khoảng 2.000 quân, chủ yếu là người Nga, đã được triển khai tới Kazakhstan.

Trên thực tế, việc cử lực lượng CSTO tới Kazakhstan khiến Tokayev mắc nợ người Nga. Nhưng tình hình đã thay đổi đáng kể khi Nga xâm lược Ukraine.

Nếu Nga giành chiến thắng trong cuộc chiến ở Ukraine, điểm đến tiếp theo của họ có thể sẽ là Kazakhstan.

Lực lượng của Putin đã xâm lược Ukraine với danh nghĩa bảo vệ nhóm người gốc Nga. Cũng có những người gốc Nga như vậy đang sống ở Kazakhstan. Nếu quan hệ giữa Kazakhstan và Nga xấu đi hơn nữa, lực lượng của Putin có thể xâm lược Kazakhstan với lý do tương tự.

Cảm thấy rằng chỉ hợp tác với các nước phương Tây xa xôi là không đủ để chống lại áp lực từ Nga, Kazakhstan cần có sự giúp đỡ từ nước láng giềng lớn là Trung Quốc.

Nhận thức đầy đủ về động lực này, Tập đã quyết định đến Kazakhstan.

Quan hệ giữa Tập và Kazakhstan có một lịch sử. Ông đã công bố tham vọng Con đường Tơ lụa mới của mình ở Kazakhstan vào tháng 9/2013. Ý tưởng này sau đó dẫn đến Sáng kiến Vành đai và Con đường, một loạt các dự án cơ sở hạ tầng liên kết Trung Quốc với châu Âu bằng đường bộ và đường biển.

Tokayev là người mà phía Trung Quốc cảm thấy thoải mái khi làm việc cùng. Nhà lãnh đạo Kazakhstan từng học ở Bắc Kinh và thông thạo tiếng Quan Thoại.

“Trung Quốc đánh giá cao quan hệ với Kazakhstan,” một bài báo của Bộ Ngoại giao Trung Quốc mô tả điều mà Tập nói với Tokayev, “và kiên quyết ủng hộ Kazakhstan trong việc bảo vệ độc lập, chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ.”

Không cần phải nói, những lời nhận xét này là nhắm đến Nga.

Nhà lãnh đạo Trung Quốc đang giữ khoảng cách với Nga. Điều đó hoàn toàn trái ngược với cuộc gặp ngày 24/02 tại Bắc Kinh, khi mà Tập và Putin lên tiếng ca ngợi một tình bạn “không có giới hạn.” Cùng nhau, họ đã phản đối sự mở rộng của NATO trong một tuyên bố chung.

Sự thay đổi lập trường của Trung Quốc phản ánh nhu cầu cấp thiết của Bắc Kinh: tách mình ra khỏi cuộc chiến xâm lược của Putin, đặc biệt là khi lực lượng Nga đang mất dần lãnh thổ ở miền đông Ukraine.

Đối với Tập, người đang ngóng chờ cuộc họp quan trọng của Đảng Cộng sản khai mạc vào ngày 16/10, cơ hội để ông có thể tiếp tục nắm quyền, việc đối phó với cuộc xâm lược Ukraine của Putin là một thách thức.

Gặp mặt Putin không phải là vấn đề. Khi phải đối mặt với sự cạnh tranh gay gắt từ Mỹ trong tương lai gần, Trung Quốc vẫn muốn duy trì hợp tác với Nga, một cường quốc quân sự.

Nhưng Bắc Kinh cần phải xua tan ấn tượng bất lợi rằng họ đang hoàn toàn ủng hộ việc Nga xâm lược Ukraine, hành động rõ ràng vi phạm chủ quyền của Ukraine.

Trung Quốc cần phải thay đổi hướng đi, trong khi vẫn duy trì thể diện cho Tập.

Việc này đã được giải quyết khi Putin “đề nghị” được giải thích về các vấn đề đang khiến Trung Quốc lo lắng.

Dàn xếp này là nhằm giúp Trung Quốc không đề cập đến cuộc chiến Ukraine trong thông cáo chính thức của họ, còn Putin sẽ giải thích về tình hình theo cách mà thế giới hiểu.

Đây có thể không phải là kịch bản lý tưởng nhất cho Putin, nhưng nhà lãnh đạo Nga có rất ít lợi thế ở giai đoạn này nên việc thỏa hiệp là khó tránh khỏi.

Sự kiện được dàn dựng bởi phụ tá thân cận của Tập là Lật Chiến Thư, nhân vật số 3 của Trung Quốc, người đã làm việc tích cực ở hậu trường để đưa đến tuyên bố bất thường của Putin về những lo ngại của Trung Quốc.

Lật hiện là Chủ tịch Ủy ban Thường vụ Đại hội Đại biểu Nhân dân Toàn quốc, tức Quốc hội Trung Quốc. Ngày 07/09, ông đã hội đàm với Putin tại Vladivostok, thuộc vùng Viễn Đông của Nga.

Một nguồn tin từ một quốc gia tham gia hội nghị thượng đỉnh SCO cho biết, “Nhiều thỏa thuận đã được thực hiện trước hội nghị thượng đỉnh Trung-Nga, bao gồm cả những thỏa thuận được thực hiện tại Vladivostok.”

Tập Cận Bình, Vladimir Putin, và Tổng thống Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev.

Mirziyoyev lịch sự bày tỏ sự tôn trọng đối với Tập trước khi nói chuyện với Putin. © AP

Giống như ở Kazakhstan, Tập đã được chào đón trên thảm đỏ ở Uzbekistan. Khi bước xuống Sân bay Samarkand, ông đã được Tổng thống Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev và Thủ tướng Abdulla Aripov tiếp đón nồng nhiệt. Trong khi đó, chỉ có Thủ tướng Uzbekistan đến sân bay chào đón Putin. Đây rõ ràng là một sự phân biệt đối xử.

Ngoài ra, khi các nhà lãnh đạo SCO tham gia thượng đỉnh Samarkand chuẩn bị chụp ảnh chung, Tổng thống Uzbekistan Mirziyoyev đã lịch sự bày tỏ sự tôn trọng của mình đối với Tập trước, rồi mới đến nói chuyện với Putin. Hành động này cũng là cố tình.

Đối với Putin, Samarkand hẳn là một thử thách lắm chông gai.

Thủ tướng Ấn Độ Narendra Modi đã trao đổi thẳng thắn với nhà lãnh đạo Nga trong cuộc gặp bên lề SCO. Ông nói với Putin, “Thời đại ngày nay không phải là thời đại của chiến tranh.”

Đáp lại, Putin bày tỏ rằng mình hiểu những lo ngại của Modi về cuộc chiến Ukraine, ông nói: “Chúng tôi muốn tất cả những điều này kết thúc càng sớm càng tốt.” Dù đổ lỗi cho Ukraine là bên đã kéo dài cuộc chiến, việc Putin đề cập đến một thỏa thuận ngừng bắn trong tương lai gần đã gây bất ngờ cho nhiều người.

Truyền thông nhà nước Trung Quốc không đưa tin Putin đã nói gì với Tập ở Samarkand về cuộc chiến Ukraine. Điều này cũng dễ hiểu, bởi sau khi đã duy trì lập trường ủng hộ Putin suốt bảy tháng qua, rất khó để đột ngột đổi chiều quan điểm.

Nhưng một số hãng truyền thông Trung Quốc đã đưa tin về cuộc trò chuyện của Modi và Putin. Bằng cách nhắc đến những khó khăn Putin đang gặp phải, họ đang ngầm báo hiệu một sự thay đổi trong lập trường ngoại giao của Trung Quốc.

Ngoài ra, một điều đáng chú ý nữa là sự vắng mặt của Tập trong bữa tối có sự tham dự của các nhà lãnh đạo SCO khác ở Samarkand.

Lý do Chủ tịch Trung Quốc vắng mặt là để bảo vệ bản thân khỏi coronavirus trước thềm đại hội toàn quốc lần thứ 20 của đảng. Nhưng nguyên nhân còn có thể là vì nỗi lo rằng những hình ảnh ông mỉm cười và trò chuyện với Putin trong bữa tối sẽ bị lan truyền khắp thế giới.

Bốn ngày sau khi tham dự cuộc gặp Tập-Putin vào ngày 15/09, nhà ngoại giao hàng đầu Trung Quốc Dương Khiết Trì đã gặp Nikolay Patrushev, Thư ký Hội đồng An ninh

Nga và là một đồng minh thân cận của Putin, tại tỉnh Phúc Kiến của Trung Quốc, để thảo luận về an ninh chiến lược.

Đáng chú ý là phía Trung Quốc đã xác nhận một cách rõ ràng rằng có sự trao đổi quan điểm về vấn đề Ukraine tại cuộc gặp giữa Dương và Patrushev, điều mà họ đã không làm đối với cuộc gặp giữa Tập và Putin ở Samarkand.

Điều quan trọng hơn là sự có mặt của Vương Tiểu Hồng tại cuộc họp giữa Dương và Patrushev. Là một phụ tá thân cận của Tập, Vương gần đây đã được thăng chức Bộ trưởng Công an.

Trung Quốc muốn nói rằng hợp tác an ninh của họ với Nga tập trung vào an ninh công cộng và chống khủng bố hơn là các vấn đề quân sự.

Quay trở lại chính trường quốc tế, Tập đang chờ xem liệu Trung Quốc có thể đóng một vai trò nào đó trong việc đưa khủng hoảng Ukraine đến hồi kết hay không.

Hiện vẫn chưa có triển vọng nào, nhưng thông qua cuộc nói chuyện với Putin ở Samarkand, Tập đã chứng minh cho thế giới thấy rằng Trung Quốc có lo ngại về cuộc chiến Ukraine.

Trung Quốc đã gặp khó khăn trên mặt trận ngoại giao do việc xử lý COVID-19, bao gồm phản ứng ban đầu chậm chạp và việc che giấu thông tin liên quan ở Vũ Hán.

Hiện vẫn chưa rõ liệu chuyển đi nước ngoài đầu tiên của Tập kể từ khi bắt đầu đại dịch có trở thành nước cờ đầu tiên của Trung Quốc để giành lại vị thế ngoại giao đã mất hay không.

** Katsuji Nakazawa là nhà báo và biên tập viên cấp cao của Nikkei, hiện sinh sống tại Tokyo. Ông đã dành bảy năm làm phóng viên thường trú ở Trung Quốc và sau đó trở thành trưởng văn phòng Trung Quốc. Ông đã nhận Giải Nhà báo Quốc tế Vaughn-Ueda năm 2014.*

<https://nghienquoccte.org/2022/09/29>